

ODLUKE DOMAĆIH SUDOVA

POJAM UZROKA ŠTETE

VISOKI TRGOVAČKI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

Presuda broj: XLVII PŽ-5724/05-3 od 21. svibnja 2008.

Vijeće: Viktorija Lovrić, kao predsjednica vijeća,

mr. sc. Srđan Šimac i Branka Ćiraković, kao članovi vijeća

Pod pojmom uzroka štete ne podrazumijeva se samo neposredan uzrok, već i oni uzroci koji su mu prethodili. Šteti je prethodilo niz događaja, a koji će se od njih uzeti kao uzrok ovisi o okolnostima konkretnog slučaja. Kao uzrok štete može se uzeti vremenski prvi događaj koji se može dovesti u uzročnu vezu sa štetom, kao "okidač" za kasniji slijed događaja; događaj koji je od pretežnog značaja za nastanak štete; najbliži događaj koji je neposredno prethodio šteti ili onaj događaj za koji se prema iskustvu može zaključiti da je karakterističan za nastanak određenog štetnog događaja. U konkretnom slučaju, utvrđeno nepropisno upravljanje brodom bilo je "okidač" za čitav niz događaja, a time ono je i od pretežnog značaja za nastanak štete.

Trgovački sud u Zagrebu u predmetu poslovnj broj L P-1880/05 od 30. lipnja 2005. odlučivao je u sporu radi naknade štete zbog smrti tužiteljevog sina. Tužitelj je tvrdio da je smrt njegovog sina uzrokovao brod M. indirektnim sudarom kada je prilikom nepropisnog uplovljavanja u luku Z. došlo do prevrtanja čamca na kojem se vozio njegov sin. Uslijed pada iz čamca pokojni S. K. dospio je u radni prostor brodskih motora broda M. i pod njihovim djelovanjem umro. Tužitelj je zahtijevao naknadu nematerijalne štete za pretrpljene duševne boli zbog smrti sina u iznosu od 230.000,00 kn i iznos od 0,06 kn na ime naknade materijalne štete za troškove pogreba i uređenja grobnice.

Ocjenom izvedenih dokaza, prvostupanjski sud je primjenom odredbi iz čl. 158. i 170. st. 1. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, i 91/96; dalje: ZOO) zaključio o tuženikovo odgovornosti za štetni događaj. Zapovjednik broda M. (u tuženikovom vlasništvu) M. S. proglašen je krivim presudom Općinskog suda u Zadru poslovnj broj K-468/88 od 25. travnja 1990. zbog ugrožavanja pomorskog prometa iz nehata zato što je tijekom uplovljavanja broda u luku i zaustavljanja broda došlo do vrtloga i dizanja mora iza krme

broda. To je provociralo udar i prevrtanje čamca s putnicima u kojem se vozio i tužiteljev sin. Prvostupanjski sud je tužitelju dosudio iznos od 220.000,00 kn na ime pravične naknade neimovinske štete s osnove pretrpljenih duševnih boli zbog smrti bliske osobe (čl. 200. ZOO-a) te iznos od 0,06 kn na ime naknade imovinske štete za troškove sahrane i uređenja groba (čl. 185. ZOO-a) sa zakonskim zateznim kamatama (čl. 277. st. 1. ZOO-a). Pravomoćno je odbijen tužbeni zahtjev za naknadu nematerijalne štete u iznosu od 10.000,00 kn. O troškovima postupka prvostupanjski sud je odlučio na temelju odredbe čl. 154. st. 1. Zakona o parničnom postupku (“*Narodne novine*” broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01; dalje: ZPP).

Protiv navedene presude žalbu je podnio tuženik isticanjem svih žalbenih razloga, s prijedlogom da Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u dosuđujućem dijelu (točka 1. izreke) preinači prvostupanjsku presudu ili ukine prvostupanjsku presudu i predmet vrati prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

U obrazloženju svoje žalbe tuženik je tvrdio kako je pobijana presuda nerazumljiva i kontradiktorna u odlučnim činjenicama. Istaknuo je da je prvostupanjski sud zaključio o tužnikovoj odgovornosti na temelju pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, a takav zaključak utemeljio isključivo na rezultatima kaznenog postupka u kojem se utvrđivala krivnja zapovjednika broda, ne i brodarka. Odgovornost zapovjednika broda ne može se poistovjetiti s odgovornošću brodarka, pogotovo ne iz razloga što je nastanku štetnog događaja doprinijelo više osoba, među kojima i unesrećenik. Prvostupanjski sud je propustio utvrditi kako je u nesretnom događaju sudjelovalo više osoba pa tako i čamac u kojem je bio pokojni S. K., što znači da je trebalo utvrditi doprinos ostalih sudionika štetnom događaju. Po tužnikovoj ocjeni brod M. nije doprinio štetnom događaju.

Daljnjim žalbenim navodima tuženik je analizirao način nastanka štetnog događaja, posebno istaknuvši odgovornost luke Z. zbog nepostojanja uvjeta za kvalitetnu organizaciju uplovljavanja i isplovljavanja brodova. Sve da je tuženik djelomično i doprinio konkretnoj šteti, tuženik smatra da je tužitelj tužbom trebao obuhvatiti i ostale sudionike tog događaja; on je očito izabrao samo tuženika ocijenivši ga platežno najspособnijim. U svakom slučaju, smatra da je nastupila zastara utužene tražbine. Konačno, prvostupanjski sud je proturječno obrazložio opseg štete i dosuđene visine njene naknade, nepravilno je zaključio o neosnovanosti tužnikovog prigovora dvostruke litispendencije i tužitelju dosudio parnični trošak bez pravilnog obrazloženja.

Odgovarajući na tužnikovu žalbu, tužitelj je u cijelosti osporio žalbene navode. Istaknuo je da je tužitelj dokazao osnovu i visinu štete, a prvostupanjski sud je pravilno i zakonito odlučio o njegovom zahtjevu. Kaznenom presudom je jasno utvrđena krivnja zapovjednika broda M., a time i tuženikova odgovornost za štetni događaj.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske ocijenio je da je tuženikova žalba djelomično osnovana.

Ispitujući pobijanu presudu na temelju odredbe čl. 365. st. 2. ZPP-a, u granicama dopuštenih žalbenih razloga, pazeći pritom po službenoj dužnosti na bitne povrede odredaba parničnog postupka iz odredbe čl. 354. stavak 2. točke 2., 4., 8., 9. i 11. ZPP-a, kao i na pravilnu primjenu materijalnog prava, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske ocijenio je da je tuženikova žalba neosnovana, a prvostupanjska presuda pravilna i zakonita, osim u dijelu pobijane točke 1. njene izreke kojim je odlučeno o naknadi parničnog troška.

U postupanju prvostupanjskog suda koje je prethodilo donošenju pobijane odluke, a niti u pobijanoj odluci, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske ne nalazi bitnih povreda odredaba parničnog postupka na koje pazi po službenoj dužnosti pa tako niti onih na koje tuženik svojom žalbom posebno ukazuje (čl. 354. st. 1. t. 11. ZPP-a).

Prvostupanjski sud je pravilno zaključio o svojoj nadležnosti za suđenje u ovoj parnici i to obrazložio bez kontradiktornih navoda o odlučnim činjenicama. U sporovima koji se odnose na brodove i plovidbu na moru i unutarnjim vodama te u sporovima na koje se primjenjuje plovidbeno pravo, osim sporova o prijevozu putnika, nadležni su trgovački sudovi (čl. 19. Zakona o sudovima, "Narodne novine" broj 3/94, 100/96 i 131/97). Konkretni spor nije spor o prijevozu putnika, iako tužitelj traži naknadu štete zbog smrti bliske osobe stradale u svojstvu putnika u čamcu. Međutim, tužitelj sin nije bio putnik iz ugovora o prijevozu sklopljenim s tuženikom jer se nije vozio na brodu M. nego na drugom plovilu. Konačno, Općinski sud u Zagrebu, pred kojim je parnica započela, oglasio se stvarno nenadležnim rješenjem od 3. lipnja 2004. i odlučio predmet ustupiti prvostupanjskom sudu, na što se tuženik nije žalio.

Tužitelj potražuje naknadu štete zbog smrti sina, temeljeći svoj zahtjev na izvanugovornoj odgovornosti brodarka za indirektan sudar brodova. U slučaju smrti bliske osobe, sud može članovima uže obitelji dosuditi pravičnu novčanu naknadu za pretrpljene duševne boli (čl. 201. st. 1. ZOO-a).

Među strankama nije sporno da je 2. srpnja 1986. oko 13.50 h u luci Z. došlo do pomorske nezgode, uslijed koje je prevrnut čamac u kojem se nalazio tužitelj sin. Prilikom prevrtanja čamca tužitelj sin je pao u more, dospio u radni prostor brodskih motora broda M. i pod njihovim djelovanjem smrtno stradao. Brod M. je na dan nezgode bio u tuženikovom vlasništvu i posjedu.

U kontekstu tuženikovog i u žalbi ponovljenog osporavanja tužbenog zahtjeva, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske istaknuo je u obrazloženju svoje odluke da je za razrješenje spornog odnosa potrebno utvrditi tko je odgovoran za pomorsku nezgodu, odnosno može li se prevrtanje čamca na kojem se nalazio pokojni S. K. definirati kao posljedica indirektnog sudara. Ako može, tada treba ocijeniti postojanje tuženikove odgovornosti za štetu od sudara, kako je to propisano odredbama ZPUP-a. Prije prevrtanja čamca nije bilo direktnog kontakta između broda M. i čamca na kojem se pokojni S. K. vozio. Zato ostaje potrebnim ocijeniti je li nepravilno uprav-

ljanje brodom M. prilikom uplovljavanja u luku Z. indirektno uzrokovalo prevrtanje čamca, a time i smrt tužiteljevog sina.

Pravila o odgovornosti za sudar brodova primjenjuju se i na odgovornost za štetu od indirektnog sudara, odnosno za štetu koju jedan brod prouzroči drugom brodu zbog obavljanja manevra, propusta manevra ili zbog nepridržavanja propisa o sigurnosti plovidbe, iako do direktnog sudara nije došlo. Brod koji je uzrokovao indirektni sudar odgovara za štetu ne samo drugom brodu već i njegovom teretu ili osobama (čl. 754. ZPUP-a). Dakle, za primjenu načela o odgovornosti broda za indirektni sudar bitne su dvije pretpostavke: 1. da je jedan brod povrijedio propise o sigurnosti plovidbe ili ustaljena pravila plovidbe (npr. neprilagođena brzina u blizini drugog broda, propust poduzeti propisane ili uobičajene mjere) i 2. da je navedenim manevrom, odnosno propustom, nastala šteta drugom brodu, njegovom teretu ili osobama na tom brodu.

Visoki trgovački sud zaključio je da nema nikakve sumnje o pravilnosti zaključka prvostupanjskog suda da je tuženikov brod M. u konkretnom slučaju povrijedio propise o plovidbi i pristajanju u luku. U kaznenom postupku vođenom pred Općinskim sudom u Zadru (K-468/88) zapovjednik tuženikovog broda M. proglašen je krivim zato što je 2. srpnja 1986. oko 13.50 h, prilikom uplovljavanja u luku Z., upravljajući brodom M., olako držeći da neće nastupiti nikakve posljedice, postupio protivno propisima o održavanju reda u lukama i ugrožavanjem brodskog prometa izazvao opasnost za život ljudi, uslijed čega su dvije osobe smrtno stradale.

Između nepropisnog upravljanja tuženikovim brodom M. i prevrtanja čamca na kojem se unesrećeni vozio postoji uzročno – posljedična veza. Dakle, brodarev čin prouzročio je štetu drugom brodu, odnosno osobama na tom brodu. Pritom treba imati na umu da se pod pojmom uzroka štete ne podrazumijeva samo neposredan uzrok, već i oni uzroci koji su mu prethodili. Šteti je prethodilo niz prirodnih događaja, a koji će se od njih uzeti kao uzrok ovisi o okolnostima konkretnog slučaja. Kao uzrok štete može se uzeti vremenski prvi događaj koji se može dovesti u uzročnu vezu sa štetom, kao “okidač” za kasniji slijed događaja; događaj koji je od pretežnog značaja za nastanak štete; najbliži događaj koji je neposredno prethodio šteti ili onaj događaj za koji se prema iskustvu može zaključiti da je karakterističan za nastanak određenog štetnog događaja. U konkretnom slučaju, utvrđeno nepropisno upravljanje brodom M. bilo je “okidač” za čitav niz događaja, a time i od pretežnog značaja za nastanak predmetne štete.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske zaključio je da tuženik u žalbi pravilno ističe kako je, pored broda M., štetnom događaju doprinio i čamac na kojem je plovio unesrećeni. Citiranom presudom Općinskog suda u Zadru, za kršenje plovidbenih propisa proglašen je krivim i B. M., koji je tom prilikom upravljao čamcem. Međutim, te su činjenice bez utjecaja na pravilnost i zakonitost pobijane presude zato što je odredbom čl. 759. ZPUP-a izričito propisana solidarna odgovornost svih brodova čijom je krivnjom došlo do sudara u slučaju da je sudarom brodova uzro-

kovana smrt ili tjelesna ozljeda osobe. S obzirom na neupitnu krivnju broda M. za indirektni sudar, to niti za Visoki trgovački sud Republike Hrvatske nema dvojbe o postojanju tuženikove odgovornosti za predmetnu štetu.

Za osnovanost tuženikove tvrdnje o navodnom oštećenikovom doprinosu nastanku štetnog događaja nema uporišta u procesnoj građi, a niti je tuženik u tom pravcu predlagao izvođenje odgovarajućih dokaza. Zato primjenom pravila o teretu dokazivanja Visoki trgovački sud Republike Hrvatske smatra kako njegovog doprinosa štetnom događaju nije bilo, što znači da nema niti osnove za podijeljenu odgovornost.

Nadalje, prvostupanjski sud je, protivno tuženikovim žalbenim navodima, pravilnom primjenom materijalnog prava odbio i prigovor zastare utužene tražbine. Štetni događaj zbio se 2. srpnja 1986., a tužba je podnesena sudu 11. lipnja 2002. Kad je šteta, kao u ovom slučaju, uzrokovana kaznenim djelom, a za kazneno gonjenje predviđen je dulji zastarni rok, zahtjev za naknadu štete prema odgovornoj osobi zastarijeva kad istekne vrijeme određeno za zastaru kaznenog gonjenja (čl. 377. ZOO-a). O primjeni te odredbe ne samo na štetnike nego i na osobu koja je odgovorna za štetu učinjenu na radu ili u vezi s radom (čl. 170. ZOO-a), izjasnio se i Vrhovni sud Republike Hrvatske (Rev-981/87 od 29. listopada 1988., Rev-65/90 od 17. svibnja 1990.) S obzirom na to da je štetni događaj prouzročen kažnjivim djelom tuženikovog radnika, za tuženika vrijedi isti zastarni rok kao i za izravnog počinitelja kaznenog dijela. Nema spora oko činjenice da u trenutku podnošenja tužbe sudu nije nastupila zastara utužene tražbine u odnosu na zapovjednika broda M., što znači da je prvostupanjski sud pravilnom primjenom materijalnog prava odlučio i o tom tuženikovom prigovoru.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske ocijenio je da je prvostupanjski sud pravilno odlučio i o visini tužbenog zahtjeva. Pretežni dio dosuđenog iznosa (220.000,00 kn) odnosi se na naknadu neimovinske štete za pretrpljene duševne boli zbog smrti sina. Visina pravične novčane naknade za duševne boli zbog smrti bliske osobe odmjerava se ovisno o stupnju srodstva i drugim okolnostima pojedinog slučaja. Tužitelj, kao otac pokojnog S. K., ima pravo na dosuđenu pravičnu naknadu, kako bi se time na određeni način popravila šteta nastala nakon smrti sina. Naravno, pritom treba uzeti u obzir i protek vremena i to što, unatoč pravomoćnoj kaznenoj presudi, štetnik nije obeštetio tužitelja. Pravična novčana naknada je naknada za pretrpljenu duševnu bol izazvanu već samim saznanjem za smrt bliske osobe, ali i za sve kasnije boli koje tužitelj trpi zbog smrti sina. Tuženik svojim žalbenim navodima ničim nije doveo u pitanje opravdanost dosuđenog iznosa, a prvostupanjski sud je u obrazloženju pobijane presude jasno naveo razloge u svojoj odluci, koje u cijelosti prihvaća i Visoki trgovački sud. Prvostupanjski sud je tužitelju pravilno dosudio i naknadu materijalne štete nastale u tužiteljevoj imovini s osnove uobičajenih izdataka za slučaj smrti bliske osobe (čl. 185. ZOO-a). Riječ je o troškovima vezanima za sahranu i uređenje grobnice, po računima plaćenima najkasnije 18. studenoga 1987.

Na iznos pravične naknade nematerijalne štete tužitelj ima pravo na zatezne kamate koje teku od dana donošenja pobijane presude kojom je ona određena; na iznos novčane materijalne štete kamate teku od nastanka štete (čl. 186. i 277. ZOO-a). Kako je u konkretnom slučaju riječ o kamatama na iznos kojeg je tužitelj utrošio na troškove sahrane sina i uređenja grobnice, riječ je o naknadi novčane materijalne štete pa kamata teče od dana kada je ona otklonjena, odnosno kada su učinjeni troškovi i oštećena osoba platila glavnicu (čl. 394. i 277. ZOO-a).

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske zaključio je u svojoj odluci da je prvostupanjski sud pravilno otklonio i osnovanost tuženikovog prigovora dvostruke litispendencije. Tuženik se pozivao na dva parnična postupka iz istog događaja koja se vode pred istim sudom i to: postupak pod poslovnim brojem P-8176/02 u kojem tužitelj zahtijeva naknadu štete od drugih sudionika tog događaja te postupak pod poslovnim brojem P-1728/03. U oba slučaja nisu ostvareni uvjeti za prihvaćanje tuženikovog prigovora zato što nema identiteta stranaka, odnosno spora. Nije sporno kako se u prvom slučaju na strani tuženika nalaze drugi sudionici istog događaja, a za takvu situaciju Zakon predviđa solidarnu odgovornost, dok je u drugom slučaju tužiteljica majka pokojnog S. K. Uzimajući u obzir zakonom propisanu solidarnu odgovornost brodova krivih za sudar, ali i sadržaj solidarnosti obveze dužnika (čl. 414. ZOO-a), to niti Visoki trgovački sud Republike Hrvatske ne nalazi osnove za prihvaćanje takvog tuženikovog prigovora.

Slijedom navedenog, odbijanjem tuženikove žalbe potvrđena je prvostupanjska presuda u dijelu pobijane točke 1. njene izreke kojom je odlučeno o tužbenom zahtjevu za naknadu štete i tuženiku naloženo tužitelju naknaditi parnični trošak u iznosu od 14.586,62 kn (točka I. izreke, čl. 368. stavak 1. ZPP-a). Pobijana presuda je preinačena odbijanjem dijela zahtjeva tužitelja za naknadu parničnog troška u iznosu od 7.775,98 kn (točka II. izreke, čl. 166. st. 2., 373. i 380. t. 3. ZPP-a).

Dr. sc. Vesna Skorupan Wolff, viša znanstvena suradnica
Jadranski zavod HAZU

Summary:

THE CONCEPT OF THE CAUSE OF LOSS

The concept of the cause of loss implies not only the immediate cause, but also all causes preceding it. In this particular case, an established improper operation of a vessel was the trigger for a series of events and thus had a predominant contribution to the loss occurrence.